

<<< Natrag

Datum objave: 27.7.2013 Rubrika: Pogled

ALEKSA BJELIŠ REKTOR SVEUČILIŠTA U ZAGREBU O TOME JE LI ZNANJE ROBA TE O POZICIJI VISOKOG OBRAZOVANJA U EKONOMIJI KOJA TONE

VLADA ĆE MONETIZIRATI i fakultete

Može se vrlo lako dogoditi da se pojedini dijelovi sustava daju u koncesiju, da ih koncesionar naprosto privatizira. To je zaista vrlo logični daljnji slijed polazišta koje kaže da je znanje roba. Pa kuda ova politika može odvesti, nego upravo tome, na ovaj ili onaj način

Aneli DRAGOJEVIĆ MIJATOVIĆ, snimio Nenad REBERŠAK

Rektor Zagrebačkog sveučilišta prof. dr. sc. Aleksa Bjeliš pozicionirao se kao jedan od najglasnijih kritičara reformi koje u sustavu visokog obrazovanja pokušava provesti ministar Željko Jovanović i njegov tim. Bjeliš je svojevremeno premijeru Milanoviću pisao pismo u kojem apelira da je potrebno povećati izdvajanja za znanost, no Milanović sada uzvraća izjavom da je znanje roba i govori o nepotrebnim znanjima što implicira da od takvih znanja treba rasteretiti proračun.

– Kada netko tako nešto kaže, a pogotovo premijer, mora uzeti u obzir da preuzima na sebe ozbiljnu političku odgovornost koja ne može biti dugog vijeka bez puno dubljeg sagledavanja ove teme. Takvo shvaćanje vodi u daljnju degradaciju sustava. Izjavom da je znanje roba zaboravlja se da je znanje vrijednost koja je kreativna. Znanja su nepredvidiva i inspirativna, ona pokreću nešto novo i bitno; tehnološko, svjetonazorsko, civilizacijsko, umjetničko. U najširem smislu, znanje podiže civilizacijsku razinu društva i pokušati to svesti samo na tržišnu vrijednost je nemoguće. Kada je Van Gogh stvarao svoje pejzaže, je li stvarao robu? Kad neko otkriće ima silni tehnološki impakt, uključujući i tržišni, jesmo li ga dovoljno platili? Jesmo li čak Stevea Jobsa dovoljno platili? To su civilizacijski pomaci koji nisu mjerljivi ni tržišnim ni bilo kakvim drugim reducirajućim kategorijama, već je riječ o puno kompleksnijoj situaciji. I ako jedna zemlja odustaje od toga da bude kreativna u najširem smislu riječi, onda se odriče tog najvišeg stupnja znanja i napretka koji iz njega može proizaći. Važno je, naravno, da djeca i svi redom recimo uče engleski, no to je rutinsko znanje, kao što su i informatičke vještine i upravljačka znanja, menadžment, također u pravilu rutinska znanja. Ta su znanja važna i potrebna društvu kao takva, rutinska, no ni za njih se nikad ne zna kada će nešto prestati biti rutinsko znanje i tko će od te djece i mladih napraviti nekakav kreativni proboj koji će nadmašiti svaku kategorizaciju, a upravo je to ono što nadilazi znanje kao robu. To je ono najvrednije, što treba negovati, čuvati i poticati kroz istraživački studijski pristup, a tekuća politika to očito ne razumije.

Najčešće se tu vode rasprave o humanističkim znanostima kao onima koje će najteže naći tržišnu »produ«, što je samo po sebi kontradiktorno, međutim, u ekonomiji koja tone, u kojoj industrija propada, sve je manja potreba i za inženjerima, raznim tehničkim, pomorskim strukama... I njih tržište, ovakvo kakvo je, sve teže može apsorbirati.

– Gospodarstvo, kao i cijelo društvo još je u tranzicijskom šoku. Ranija industrija na kojoj se temeljila ekonomija bila je takva kakva je bila; mnogo toga nije moglo preživjeti, ali nešto od toga trebalo je preživjeti, a nije, i sada je zemlja na prekretnici. U takvoj situaciji prije svega ljudi koji su politički odgovorni, koji dobivaju povjerenje na izborima, moraju znati što žele sa zemljom koju vode: žele li da zemlja svoj prosperitet gradi na kreativnim znanjima ili da preživljava i indikatore uspješnosti temelji na servisima i rutinskim djelatnostima. Zemlje čije političke elite podupiru i uvažavaju kreativnost, čije ekonomije idu u tom smjeru, u temelju svog razvoja imaju istraživački i inovacijski sektor, te snažne i stabilne istraživačke sustave, sveučilišta i institute, kao generatore razvoja. Tranzicijske zemlje su pak sve manje-više u istoj poziciji, bile one u EU već desetak godina ili tek nekoliko tjedana, ili bile izvan EU. Sve imaju taj isti problem, da na neki način odustaju od svojih kreativnih znanja, preispituju opravdanost njihovog postojanja, relativiziraju ih ovakvim izjavama da je znanje roba i u konačnici se svode na preživljavanje temeljeno na servisima. Imate tri »T«: tourism, traffic, trade, a nemate četvrti: technology, i tu dotičemo ključno pitanje. Postoji čitav spektar indicija, uključujući i one koje se tiču sveučilišta, da se Europa raslojava u tom smislu. Tzv. razvijena Europa itekako vodi brigu o tom istraživačko-inovacijskom stratumu na kojem razvija državu, dok mi ovaj čas raspravljamo hoće li cestama proći pet posto više ili manje automobila, no to je servis, a nitko se previše ne pita gdje su nestale hrvatske jake industrije, kakve god da su bile, i kakva je budućnost ovih koje su još preostale, kao i novih koje bi tek trebalo stvoriti. Što je sa svim onim kreativnim ljudskim potencijalom koji ih je nosio i nosi, koliko smo ga još sačuvali? No, upravo svodenjem znanja na robu, teško da ćemo uopće doći do tih pitanja, a kamoli pokrenuti nove kreacije i nove industrije.

Reindustrijalizacija

Puno se priča o povezivanju sveučilišta i gospodarstva, no ako gospodarstvo teži prema dolje, jer ga očito ekonomska politika ne zna pokrenuti, a ono je osnova kojoj se sve prilagođava, što to znači za sveučilište, i može li proces ići obratno, da sveučilište bude ono koje pokreće?

– U Hrvatskoj se stalno bavimo pritiscima koji nam se nameću izvana, što će reći MMF, vanjski procjenjivači, koliki anuitet duga moramo vratiti i slično, pa je dakle prvo pitanje za nositelje vlasti, jesu li uopće spremni donijeti bilo kakvu dubinski stratešku odluku? Treba prvo donijeti političku odluku o tome hoćemo li i dalje isključivo i samo ispunjavati obveze i slijediti propisane napatke ili ćemo stvari koliko-toliko preuzeti u svoje ruke. Ako smo u stanju donijeti neku dalekosežnu odluku, ako je odgovor tu potvrđan, onda se nameće pitanje kakvu ćemo odluku donijeti. Ako ćemo odlučiti da nam je dovoljno bazirati svoju egzistenciju, pa čak i napredak u širem smislu, na servisima, onda definitivno ne trebamo istraživačka sveučilišta, niti bilo kakve istraživačke sustave i dovoljan je Zelenikin pristup prema kojem je dovoljno da imamo stotinjak znanstvenika-

vedeta, uključujući i one koji se znaju prikazati kao vedete. Ako međutim želimo imati sustav s kreativnošću kao polazištem i premisom na kojem se gradi napredak, onda nam treba sasvim drukčiji pristup; onda moramo imati ulaganja, ali i atmosferu i javno mnijenje koje će to podržati. Sve skupa onda mora ići u pravcu da se podržava takav jedan stvaralački sustav, što trenutno nije slučaj. Upravo suprotno, mi propitujemo i ono dobro što je napravljeno, no to nije prvi put da se u ovom društvu dešava da se sve staro želi zatrti, pa i ono što je dobro, no sada se to, čini se, pokušava sa sveučilištem. Ako se dakle kao društvo nemamo snage strateški opredijeliti da idemo prema ekonomiji i društvu koje će se temeljiti na novim tehnologijama i na novoj industrijalizaciji zemlje u najširem smislu, onda smo de facto odlučili da nam dugoročno i ne trebaju sveučilišta u istraživačkom smislu, već samo studiji koji se svode na podučavanje, na prijenos licenciranih i rutinskih znanja; znanja koja su svakako potrebna, ali koja ne pokreću dugoročno napredak ekonomije i društva.

No, činjenica je da su resursi oskudni, a pogotovo je to kod nas u ovom trenutku tako.

– Često razgovaram s rektorima sveučilišta iz zemalja koje su na ovaj ili onaj način slične Hrvatskoj, tranzicijskih zemalja, zemalja iz regije, i svugdje postoji ta ista dilema, ista percepcija javnosti. Svugdje naime postoji ta relativizacija potrebitosti akademskog istraživačkog sektora u stilu: što će to nama, nama ne trebaju nepotrebna znanja, ne trebaju nam profesori koji dangube, koji si nabijaju plaće a ništa ne rade; zašto bih to plaćao kad moramo vraćati dugove i slično. To je pristup koji nije svojstven samo jednom premijeru, nego većini premijera u tim zemljama. Ja do kraja ne mogu dokučiti zašto se to događa baš u zemljama koje su tranzicijske, gdje bi se očekivalo da se umjesto te jedne učmale atmosfere i letargije, događa polet. No, polet je itekako prisutan u već razvijenim zemljama koje se ne daju samo tako baciti u letargiju. Zemlje pak koje su čeznule za slobodom i kreativnošću, poput naše, prihvaćaju ovaj drugi obrazac gubljenja samopouzdanja. To je ono što ne mogu razumjeti. Jedna nordijska zemlja, neka razvijenija zemlja u Europi, naročito neke ekonomije Dalekog istoka, to si neće dozvoliti.

Socijalni amortizer

No, nije li i Bolonja bila nešto što je brzopuzno preuzeto izvana?

– Kada se krenulo s Bolonjskim procesom situacija je bila takva da je u godinama koje su joj prethodile, i u Hrvatskoj, kao i u drugim zemljama, jako izraženo bilo omasovljavanje studija. Kod nas je to bilo prisutno još od vremena rata, rane tranzicije i urušavanja čitavih industrijskih grana, uslijed čega se više ni u servisnom sektoru, a kamoli u nekom drugom, osamnaestogodišnjak, sve da je i htio, nije mogao tako lako zaposliti. A kuda ćeš s djetetom koje ima 18 godina, s plaćom ili mirovinom koju imaš, nego ga poslati na studije, čak ako možda nema ni interesa ni predispozicije, što onda postaje sasvim logičan socijalni amortizer. Međutim, ne bez posljedica za sustav. Odjednom imaš velik broj studenata i kapacitete koji tako brzo ne slijede te brojeve, ali i nepovoljne izlazne podatke koji te onda još više stavljaju u rang neuspješnih. Imali smo visoki postotak nikad završenih studenata, jako produljeno razdoblje studiranja i nametnulo se pitanje koje je u novije vrijeme prisutno u gotovo svim zemljama, a to je, kako pomiriti onaj stari akademski način studiranja koji je bio relativno slobodan i opušten, s tako velikim brojevima koji su novija pojava. Za ilustraciju, jedna je Francuska početkom 20. stoljeća sveukupno imala manje studenata nego sada Sveučilište u Zagrebu. Pojavio se problem kako dakle pomiriti elitizam, koji je tradicionalno svojstven akademskom životu, i novonastalu masovnost. Bolonjski proces pokušao je to pomiriti, a koliko je u tome uspio i koliko će uspjeti, teško je reći. Neki podaci pokazuju da pomaka ipak ima. No, netko se i s tim mora suočiti, a to smo svi mi, i ministri, i rektori, i cijela akademska zajednica. Bolonjski proces, naime, kaže da se moramo vratiti na studenta i staviti ga u fokus; omogućiti mu da pronađe sebe u studiju, koliko god on masovan bio. No, onda imate ono što ja zovem industrijalizacija visokog obrazovanja: čim proizvodite velike brojeve, postajete industrija, niste više manufaktura, a ranije su sveučilišta, u tom smislu, bila manufakture. Ranije ste - ružno je reći, ali je ilustrativno - proizvodili jedan po jedan primjerak, a sada je to gotovo pa proizvodnja na traci. To mi se čini najvećim globalnim izazovom današnjeg visokog obrazovanja.

Imamo dakle hiperprodukciju na sveučilištu umjesto u privredi. Sveučilište raste, dok ekonomija pada, a to ne može unedogled.

– Da, to je taj tranzicijski problem odgađanja nezaposlenosti gdje tinejdžer od 18 godina, koji je završio neku srednju školu, ne može naći posla, pa upisuje studij, jer je naša gospodarsko-socijalna politika takva da ti je bolje bilo što upisati, pa imati studentske povlastice i raditi u studentskom servisu koji je sam po sebi siva ekonomija, nego biti nezaposlen. No, onda taj mladi čovjek završi fakultet, a nezaposlenost je još uvijek tu. I što da radi? Ode na doktorski studij i sada imamo situaciju da se taj problem prebacio sve do razine doktorskih studija. I sada se ta nezaposlenost više ne može odgađati. U tom smislu obrazovni sustav ima ulogu nekakvog socijalnog amortizera. Sveučilište u Zagrebu godišnje promovira gotovo tisuću doktora znanosti i mi imamo odgovornost za te ljude. Pokušavam sada pokrenuti novi pristup, inicijative i projekte, da im se omogući da to svoje znanje sami stave u funkciju, da razmišljaju poduzetno, da budu svojevrsni istraživači-poduzetnici jer ovaj čas drugo ne preostaje ni nama ni njima. Za to nam naravno trebaju jaki i pouzdani partneri, i u javnom i u privatnom sektoru, i u zemlji i u inozemstvu, ali se zato i pozivamo na odlučnost političkih autoriteta koji su morali i moraju osmisliti razvoj u kojem su takvi ljudi neminovni i traženi.

No, i te političke elite izašle su s ovakvih sveučilišta. U tom

MINISTAR JOVANOVIĆ NIJE KOMPETENTAN

Vaš zadnji »okršaj« s ministrom Jovanovićem bio je upravo oko ovog pravilnika. Tada ste poručili da Rijeka nije zaslužila da iz nje dolaze ljudi koji se provincijalno ponašaju. Na to vam je ministar odgovorio da biste trebali paziti da svojim neradom vlastito sveučilište ne učinite provincijom. Kakvi su to prijepori i otkud taj antagonizam spram Rijeke?

– Kao prvo, provincija jesmo svi skupa, u globalnim razmjerima, ali ministar se ne mora brinuti, rektor svakako pazi da se u ovakvim uvjetima »neprovincijalno« održimo koliko god možemo. Sveučilište u Zagrebu je snažna jezgra kritičke misli u svakom pogledu. No, bojim da se na ovaj način svi skupa nećemo održati, a pogotovo ne s ovakvim ministrom. Ovaj ministar nije kompetentan za posao koji radi, no to i ne mora biti problem. Obzirom da je političar, on i ne mora biti kompetentan, no onda prvo što mora napraviti je okružiti se timom žestokih profesionalaca, kritičkih profesionalaca, mislećih ljudi, koje je spreman slušati i čuti što govore, a ne onima koji nisu ništa bolji od njega, nego dapače. A što se tiče nekog navodnog antagonizma prema Rijeci koji spominjete, toga nema, niti toga može biti, niti ću se na tu razinu ikada spustiti. Pa ja sam rođen u Rijeci.

NEMAM POLITIČKIH AMBICIJA, ŽELIM SE VRATITI FIZICI

smislu sveučilište je bar neizravno odgovorno jer ispada da proizvodi kadrove koji ne znaju odgovoriti duhu vremena.

– Za ovo što ste sada rekli ja sam se spreman posipati pepelom u svoje ime i u ime svih bivših rektora. Ni ja nisam sretan kada bilo koji naš alumni, pa i alumni s prava, kaže da je znanje roba.

Sustavu dakle treba radikalna promjena, ali ne monetizacija?

– Kad već spominjete monetizaciju: da, lako je moguće da će doći do monetizacije visokog obrazovanja. Može se vrlo lako dogoditi da se pojedini dijelovi sustava daju u koncesiju, da ih koncesionar naprosto privatizira. To je zaista vrlo logični daljnji slijed polazišta koje kaže da je znanje roba. Pa kuda ova politika može odvesti, nego upravo tome, na ovaj ili onaj način.

Jer je to zapravo trošak?

– Jer je to u očima vlasti trošak, kao što su i brodogradilišta i čitav niz drugih supstancijalno hrvatskih kreativnih domena, postali trošak. Međutim troškovi i dugovi su negdje drugdje napravljeni, uz ostalo izgrađene su razne nepotrebne infrastrukture, i sada to treba poravnati na nečemu što je preostalo.

Ideali ili interesi

Zašto ste bili protiv Pravidnika o izboru u znanstvena zvanja?

– Pravidniku smo se protivili jer je loš, nedorečen, neprovediv i jer šteti cijelom akademskom sustavu. Mi na Sveučilištu u Zagrebu smatramo da hrvatska znanost, s obzirom na to kako je tretirana zadnjih godina, kao cjelovit sustav postiže relativno dobre rezultate. Ima izvrsnih pojedinaca, kao i pojedinaca koji ne zadovoljavaju, ali kada gledate akademsku zajednicu u cjelini, naša je ocjena, a tako govore i svi pokazatelji, da smo uspješniji no što bi se očekivalo kada se usporede naš i svjetski prosjeci ulaganja u znanost.

No, Pravidnik je htio podići kriterije na način da traži objavljivanje u inozemnim časopisima i uz međunarodnu recenziju. Žele se dakle izbjeći eventualne netransparentne prakse malih sustava, ali prije svega potaknuti domaću znanost da u dijelu u kom to sada nije slučaj snažnije uhvati korak sa svijetom. Što je tu sporno?

– Naravno da to uopće nije sporno, iako se pobornici tog Pravidnika i sam Pravidnik tu razilaze, jer Pravidnik je u osnovi donosio improvizacijsku zbrku, i veliku dozu formaliziranja s potencijalno vrlo štetnim posljedicama. Mi jesmo za promjene, znamo gdje su nam slabe točke, međutim, kao što sam rekao, nismo za takve promjene koje će dokinuti cijeli sustav jer smatramo da taj sustav ipak nešto vrijedi i tu je osnovna točka razilaženja između nas i druge strane s kojom smo, da tako kažem, u polemičnom odnosu. Reforme da, ali pitanje je kakve.

Pitanje je i treba li prvo još više uložiti u sveučilišta ili bi ona prvo trebala nastojati biti uspješnija i bolje rangirana, te na taj način »zaslužiti« dodatnu potporu iz proračuna?

– To je glavno pitanje oko kojeg se žestoko razilazimo. Istraživački sustav, svaki, pa i naš, sporo se i mukotrpno gradi, i on nije mjesto gdje se može neodgovorno eksperimentirati. Promjene da, ali takve da se ono dobro u sustavu sačuva, a da se loše strane sustava poprave. Nije, međutim, dobro reći da sustav kao takav ima samo loše strane, a upravo je to glavna teza onih s kojima se ne slažemo. Što se tiče i ovog pravilnika i drugih inicijativa pomoćnika ministra znanosti Zelenike i njegovog kruga, oni misle da se sustav, koju god promjenu napravili, ne može više pokvariti, i da mu se ne može naštetiti, jer je toliko loš da će ga bilo kakva promjena popraviti. To je katastrofalna procjena koja može sve uništiti i s kojom se mi nikako ne slažemo, pogotovo što dolazi od ljudi koji uglavnom nemaju ni objektivnu ni osobnu podlogu za reći tako nešto. Neka pogledaju sebe. Tvrditi da je sustav tako loš da nema nikakve štete sravniti ga sa zemljom pa početi ispočetka, to je jedna prevratnička metoda. Mi koji smo dugo u sustavu, koji smo ga gradili - pri čemu su nas gradili naši učitelji, a mi gradimo svoje studente - ne damo da se to zatre: mi to branimo, mi smatramo da je sustav, kakav god bio, sa svim svojim manama, ipak vijabilan i vrijedan da ga se brani. On nije nekakva grandiozna točka na Globusu, ali je ipak međunarodno prepoznatljiv.

No, je li uspjeh da je Zagrebačko sveučilište na začelju Šangajske liste, između 400. i 500. mjesta, iza Ljubljanskog i Beogradskog, dok jer prema indeksu izvrsnosti iza Riječkog i Splitskog?

– To je veliki uspjeh na koji se prije nekoliko godina nije moglo ni pomišljati. Pogledajte u kakvom smo društvu. Sveučilište u Zagrebu jedino je hrvatsko sveučilište na prestižnoj Šangajskoj listi, na kojoj je možda još desetak sveučilišta iz cijele istočne Europe. Što se tiče ovih drugih ljestvica, svaka ima svoju specifičnost, neke su koncipirane i serioznije od šangajske, i skoro na svima je Sveučilište u Zagrebu prisutno. Mene zapravo puno više brine hoćemo li biti u stanju održati se na njima uz ovakve uvjete u zemlji.

Mnogi misle da vas u obrani postojećeg stanja vode, manje ideali, a više interesi?

– Kao prvo, ne branim postojeće stanje, nego sam protiv promjena koje će to stanje još više unazaditi. A što se tiče akademske zajednice, koliko razgovaram s ljudima, nalazim da su to prije svega i najčešće entuzijasti koji žive u svom kreativnom svijetu i ne vidim uopće koji bi to bili drugi interesi?

U smislu da se brane stečene pozicije, da sustavu nikad dosta novca, da traži dodatne novce za istraživanja, ali se ne bi odrekao visokih školarina i istih takvih plaća?

– To nije točno. Sveučilište u Zagrebu jest najveće i najuspješnije. Upisujemo po 12 tisuća studenata godišnje i imamo proračun koji je tome prilagođen, nemamo nikakvih beneficija u tom smislu, a što se plaća tiče, one su svugdje iste, uz pravilo da su oni koji su dodatno opterećeni nešto bolje plaćeni.

Zagrebačko se sveučilište percipira kao tromi sustav koji se opire svakoj promjeni?

– Naravno da smo tromi, svako veliko sveučilište ima svoju inerciju. No, ne vidim u čemu je korelacija promosti i neuspješnosti? Jedino stabilni sustavi su oni koji imaju atmosferu koja omogućava kreativnost. Pokažite mi alternativu, a da nije improvizacija i političke floskula. Istraživački sustav danas funkcionira tako da ima svoje pravila, strukturu, projekte, prioritete i zadatke. Što bi trebala biti zadaća takvog sustava u Hrvatskoj? Sigurno ne da se odrekne pretenzije da pokreće hrvatski prosperitet i napredak, da se odrekne svoje

Svojim istupima pozicionirali ste se kao politički faktor. Imate li političkih ambicija?

– Nemam, prije svega se želim vratiti fizici. No, problem je da na političkoj sceni više nema pravog političkog dijaloga pozicije i opozicije oko mnogih tema, tako da sa žaljenjem moram konstatirati da koji put iz toga razloga ulazim u politički dio arene, odnosno javnosti, jer rektor jest javna osoba i on se mora deklarirati o mnogim stvarima, pogotovo onima koje ga se tiču, obzirom na položaj koji zauzima. Slažem se dakle da koji put ulazim u politički diskurs koji nije popunjen tamo gdje bi trebao biti, niti u parlamentu, niti na javnoj političkoj sceni. No, takav sam bio i prije. Moram vas podsjetiti da sam se s prijašnjim ministrima možda još i više sukobljavao oko raznih važnih pitanja i njihovih prijedloga rješenja s kojima se nisam mogao složiti. Možda je tu prepoznatljiv neki moj kontinuitet, ali, sve mi se viši čini da je kod njih kontinuitet još više prepoznatljiv, bez obzira na to kojoj političkoj opciji pripadaju. Dakle, ipak bih rekao da se prije svega radi o političko-akademskom dijalogu, koji put malo žešćem...

istraživačke baze i na taj način pristane na pristup u kojem je »znanje roba«. I u kojem znanje ima samo jednu dimenziju – dimenziju robe koja ima svoju tržišnu cijenu. Ponavljam, takva rutinska znanja koja imaju tržišnu cijenu ponekada su jako profesionalna, potrebna, neophodna za društvo, ali ne pobuđuju kreativne napore i generiranje novih tehnologija i poduhvata. Iz takve perspektive da znanje nije (tržišno) znanje ako nema etiketu biti »za nešto«, iz nje je to, ponavljam, znanje samo rutinsko znanje čiju kreativnu komponentu možemo zaboraviti. Kreativno znanje, kako ga ja vidim, nepredvidljiva je kategorija koja se ne može tako lako kontrolirati, što ima puno više dimenzija, i koje na kraju u pravilu daje puno više nego što se u njega ulaže. To je iskustvo svih uspješnih zemalja i društava kroz povijest. Kad međutim kažeš znanje je roba onda ga kontroliraš cijenom, i ne samo cijenom, nego i odnosom prema tom znanju, i onda se stvarno neki počinju pitati koji je recimo smisao proučavanja korelacije između nekog segmenta hrvatske i talijanske rane književnosti, i tko će to platiti, i zašto bi se uopće za to išta plaćalo. Čim se takva pitanja pojave na važnim i osjetljivim mjestima u jednoj maloj ali samosvojnoj zemlji kakva je Hrvatska, vrijeme je da se upale alarmne lampice.

© Copyright 2002 NOVI LIST d.d. Sva prava pridržana.
Engine design by

NetCom